

חמור מדבר: האם אתה ממצה את הכישרון שקיבלת?

הרב איבד את כרך הגמרא שהוא לומד בו מדי בוקר. הספר עבר בירושה מאביו והיה יקר לו במיוחד. אחרי כמה ימים נכנס חמור לבית הכנסת, הספר תפוס בפיו והוא הניח אותו ליד הרב. הרב נתן צעקה: "אלוקים, זה לא יכול להיות, זה נס אמתי".

החמור השיב: "לא ממש נס, השם שלך כתוב על הספר..."

התורה היא ספר רציני, נעלה, נשגב, שמעביר את ההוראות השמימיות של האלוקים לבני האדם. היא לא ספר אגדות עם ומעשיות מסעירות, אלא פקודת המלך שנשלחה ישירות מכס מלך המלכים לבני האדם. ולכן כל כך קשה להבין את סיפור האתון המדברת במרכז פרשת בלק. זה ללא ספק הסיפור המוזר ביותר בתורה וקשה להבין מה מטרת המעשה?

בני ישראל חוצים במהירות את המדבר ומתקדמים לארץ המובטחת. בדרך הם מדהימים את עמי האזור וגוברים על המעצמות החזקות, על סיחון מלך האמורי ועוג מלך הבשן. נותרה רק מדינה קטנה בשם "מואב", ממלכת ירדן של היום, שניצבת ממזרח לנו. בלק, מלך מואב, היה מוטרד. הוא ידע שאין סיכוי להדוף את העם שכבר גבר על סיחון ועוג והוא שבר את הראש בחיפוש אחר נשק הרסני שעוד לא נוסה נגדם.

עלה במוחו רעיון: לגייס כוח לא קונבנציונלי. הוא נזכר בבלעם בן בעור, נביא שיושב בארץ מדיין וניחן בכוח מיסטי לקלל ולחולל זוועות עם המילים שלו. הוא שלח אליו שליחים ובלעם שאל את הקב"ה האם להצטרף לשליחי בלק? הקב"ה סירב: "לא תלך עמהם". בלק שב ושלח שליחים לבלעם והוא התקשה לעמוד בפיתוי. הוא הפציר בקב"ה להרשות לו ללכת וה' לא סירב. לאדם יש בחירה חופשית ואם הוא מתעקש ליפול לבור – הקב"ה לא מונע אותו.

וכאן מתרחש סיפור מוזר ומשונה – שלכאורה לא מוביל לשום מקום. בלעם יצא רכוב על אתונו לכיוון מחנה ישראל. האתון צעדה במשעול צר בין שני קירות ופתאום סטתה הצידה מהכביש. בלעם היכה אותה כדי לחזור למרכז הדרך, אבל היא נלחצה עוד יותר לצד הקיר ומחצה את רגלו. הוא היכה בה חזק יותר והיא כרעה על הארץ וסירבה לזוז. כשהיכה אותה בפעם השלישית, קרה דבר מטורף: האתון פתחה את פיה ותבעה צדק. היא קראה: "מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלש רגלים? הלא אנכי אתנך אשר רכבת עלי מעודך עד היום הזה, ההסכן הסכנתי לעשות לך כה?!". למה אתה מכה אותי שלוש פעמים?! האם פעם אכזבתי אותך?!

עיניו של בלעם ההמום נפתחו והוא ראה מלאך עומד במרכז הדרך עם חרב שלופה בידו וחוסם את המעבר. מתברר כי האתון ראתה את מה שהוא לא ראה ולכן נסה הצידה בבהלה. המלאך הזהיר את בלעם שהוא רשאי להמשיך עם אנשי בלק, "ואפס את הדבר אשר דברתי אליך אותו תדבר".

וכאן עולות כמובן שתי תמיהות מהותיות: א. האם בסרט מצויר עסקינן?! האם הסיפור אכן התרחש כפשוטו?! האם "חמור" – שהוא כשמו, החומרי והסכל בין כל בעלי החיים, הוא בעל חיים איטי, כבד, גמלוני ולא מסוגל לעשות הרבה מעבר לצעידה ממושכת – ראה מלאכים והרביץ תוכחה באדונו?!

ב. והוא העיקר: מה מטרת ההתגלות? לשם מה אירע הנס המדהים שלא הוביל לשום מקום לכאורה? הרי את המסר שהיה לבלעם לקבל, הוא קלט מפי המלאך בעצמו ואילו חיזיון הנבואה של האתון פלוס נאום התוכחה מפיו - לא לימד את בלעם כלום?

התמיהה גדולה הרבה יותר: מנהג ישראל ללמוד פרקי אבות בין פסח לראש השנה והשבוע לומדים בהשגחה פרטית (בארץ ישראל) את פרק חמישי ומשנה ה בו: "עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות ואלו הן: פי הבאר ופי הארץ ופי האתון". בשנייה האחרונה בסיום מלאכת הבריאה, כשהשמש כבר נטתה לרדת ולפרוש את רוח שבת המלכה, לא ויתר הקב"ה ומיהר ליצור עשרה דברים שיטלטלו את העולם בתורם, ובתוכם "פי האתון המדברת".

[אגב, אנו נמצאים בתוך רצף של שלוש "פיות": בפרשת קרח קראנו על "פי הארץ" שנפתחה על קרח ובניו. בשבוע שעבר קראנו על "פי הבאר" שנפתחה מהכאת משה, והשבוע לומדים על "פי האתון"].

והשאלה מתעצמת: מה כל כך מהותי בפי האתון, שהיה הכרח לברוא אותו ברגע החתימה וההכאה בפטיש של מלאכת הבריאה? כיצד אפשר לדמות אותה ל"פי הארץ" שנפתחה על קרח או "פי הבאר" שהעניקה מים, בעוד שפי האתון נפתחה לכאורה לחינם?

ביחס לשאלה הראשונה – התרחשות הסיפור כפשוטו או לא – מפרש הרלב"ג כי הסיפור לא התרחש במציאות. היה זה רק סיוט רע שרדף את בלעם בחלומו, לפני שיצא לדרך. בלעם היה רדוף פחדים שמא הוא מרגיז את הקב"ה בהליכתו ומאבד את כוח הראייה והדיבור שלו, עד שהאתון הפשוטה רואה את האלוקים יותר טוב ממנו.

אמנם אין זו דרכו של רש"י. על המלים (כב, לג) "אותך הרגתי ואותה החייתי" מפרש רש"י, שהאתון מתה אחרי הסיפור עם המלאך, כדי לשמור על כבודו של בלעם. שלא יאמרו הסובבים שהאתון זכתה לראות את המלאך שהוא לא ראה. כך שהסיפור התרחש במציאות והתפרסם ועשה גלים.

והתמיהה שבה: מה המסר המהמם שקלט בלעם כשאתונו פתחה עליו את הפה? לא מצאתי התייחסות ישירה של הרבי על העניין, אבל הרמב"ן כותב רעיון מיוחד במינו, והדברים מתאימים להפליא עם יסוד גדול שהרבי בונה במקומות רבים.

פי האתון היכה את בלעם במקום הכי רגיש: במקור הביטחון העצמי שלו. אדם מגדיר את עצמו בעזרת הכישרון והיכולת הייחודית שהתברך בה. הוא קם בבוקר ומרגיש שווה בזכות אותו כוח ייחודי שמבחין אותו מאחרים. ברגעי משבר וספק קיומי הוא מזכיר לעצמו: את הדבר הזה אני עושה יותר טוב מכולם. יש לי ידיים טובות מאחרים, אני מסור יותר מאחרים, אני מבריק יותר מכל הצוות שלי. ולבלעם הייתה תכונה להשתבח בה: היה לו פה גדול ועיניים ענקיות. הוא ראה מקצה העולם ועד קצהו והיה יכול להכות בעוצמה עם הפה שלו.

חולל הקב"ה תרגיל פשוט: **העביר את הכוחות אל האתון**. פתאום ראתה האתון מלאכים שבלעם לא ראה וביטאה בפה את מה שנביא ענק לא הצליח לבטא.

וזה היה מסר מהמם. הקב"ה אמר לו: הכישרון שלך הוא הקשר הכי עמוק בינינו. **הוא הרגע הקטן שחשבת עליו ובחרתי בך**. הרי כישרון הוא פלא הפלאות של הקיום: הורים יולדים עשרה ילדים וכל אחד מתברך ביכולת אחרת. כשילד נולד אנו שואלים "למי הוא דומה?", אבל הוא לא דומה לאף אחד. כל ילד הוא המצאה חדשה שלא הייתה כדוגמתה ולוקח מההורים יכולת אחת מבורכת.

הפלא הגיע לשיא באחד המקרים המרתקים ברמה הביולוגית שאירעו בדורנו (ראו ויקיפדיה ערך 'לאדן ולא לה ביג'אני'): לאדן ולא לה ביג'אני היו תאומות סיאמיות, שנולדו ב-17 בינואר 1974 בעיר פירוזאבאד בדרום מערב איראן. לאדן ולא לה נולדו בריאות, אבל עם פגם חמור: הראשים שלהן היו מחוברים. מהצוואר ומטה הן היו נפרדות בשני גופים, אבל הראשים היו מחוברים (ראו תמונה שם).

אולם הדבר המדהים בסיפור שלהן הוא העובדה שהן היו בעלות תכונות אישיות שונות. לאדן תיארה את אחותה כמופנמת ואת עצמה כפטפטנית. היו להן תחביבים שונים ובגרותן רצו בתחומי עיסוק שונים: לאדן רצתה להיות עורכת דין ולא לה העדיפה עיתונאות.

השוני האישיותי גרם להן סבל נוראי והן חלמו על הפרדה. הן רצו לגור בערים נפרדות וללמוד תחומי אקדמיה שונים. הן פנו לרופאים מומחים לבצע ניתוח הפרדה. הניתוח המורכב התקיים בסינגפור בהיותן בגיל 27, הוא נמשך שעות רבות, אבל למרבה הצער הניתוח נכשל והן מתו כשעה אחריו.

המקרה הקשה ממחיש את בעיית האינדיבידואליות: מה גורם את החלוקה והשונות בינינו? הרי שום הסבר פסיכולוגי וסוציולוגי מוכר אינו תופס במקרה של לאדן ולא לה: אי אפשר להאשים את הגנטיקה

שמבחינה בין בני האדם, שכן הן היו תאומות זהות גנטית. אי אפשר להאשים את הסביבה שמטפחת תכונות שונות, שכן הן לעולם לא נפרדו. הן השתתפו באותן פעילויות חברתיות, חונכו אצל אותם מחנכים וחוו אותן חוויות. אי אפשר להפנות אצבע אל החינוך של ההורים שגידל אותן בתקופות שונות בחייהם או אולי העדיפו ילדה אחת על פני רעותה, משום שהן תמיד היו יחד. אי אפשר גם להציג את הטיעון של **מיקום הילד במשפחה** - בכור, צעיר, סנדוויץ' - משום שהן היו בדיוק באותו גיל.

יש הסבר אחד ויחידי לבעיית האינדיבידואליות: "לפיכך נברא אדם יחידי, כדי לומר בשבילי נברא העולם". האינדיבידואליות היא הדרך של הקב"ה לומר: אתה אדם הראשון ואת חווה הראשונה. אתה לא מיותר ולא תאונה. יש משימה ייחודית שמחכה רק לך ואיש לא יוכל לעשות אותה מלבדך. זה הרגע שמכריז: העולם אינו יכול בלעדיך. זה ארגז הכלים שקיבלת כדי להגשים את השליחות שלך.

וכמובן, פתאום הבין בלעם את המחיר של הכישרון: **כישרון מחייב יותר משהוא מזכה**. אם הוא סיבת קיומנו - לא יתכן לבזבז אותו. האתון המדברת אמרה בעצם לבלעם: אל תשחית את המתנות האדירות שאיש לא קיבל מלבדך. אל תבזבז את הבחירה המדהימה כך על קללות וגרימת סבל. הכישרון הוא פיקדון קדוש שקיבלת מהקב"ה מתוך אמונה שאתה תדע לעשות בו את השימוש הנכון.

כעת נוכל להבין את הקצה השני מבלעם, את דמות הענקים של משה רבנו: משה הספיק בלי סוף בחייו. הוא טיפס לשמים שלוש פעמים וחי כאחד המלאכים. הוא ניצח את פרעה, עמלק, סיחון ועוג וגדולי מלכי האזור. ובכל זאת אומרת התורה דבר פלא. למעשה, זה השבח היחיד שנאמר על משה בחייו: "והאיש משה עניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה".

הקומפלימנט היחיד שמשה זכה לשמוע מהקב"ה הוא: **עניו מכל האדם אשר על פני האדמה**. כן, משה היה בעיני עצמו קטן יותר מההומלס ששוכב שיכור וקטוע רגל על קרטון בתחנה המרכזית.

אבל כיצד זה אפשרי? זאת הרי סתירה בלתי מתקבלת על הדעת: איך איש האלוקים שחי כאחד המלאכים, הרגיש קטן יותר מדלת המין האנושי? או בצורה בוטה יותר: כאשר היה למשה רבנו רגע פנוי וחלפה בו מחשבה על עצמו, האם ידע שהוא תופעה חד פעמית שלא תחזור על עצמה עד משיח צדקנו? שאפילו גואל ישראל לא יוכל לחלוק על הלכה אחת שנאמרה מפי משה? אם ידע – כיצד היה יכול להיות קטן בעיני עצמו? ואם לא ידע – כיצד היה יכול לעמוד במשימות האדירות שניתנו לו?

פעמים רבות ענה הרבי אותו רעיון: **כשאדם מצליח בקטן – הוא טועה לחשוב שזה שלו, אבל כשהוא מצליח בענק – הוא יודע בבהירות שזו מתנה מלמעלה**. זה רק כתר שהולבש עליו. הוא כמו בלדר שמעביר שק יהלומים ויודע ששום דבר אינו שלו, זאת רק שליחות שנועדה לו. משה רבנו היה עניו **דווקא כי ידע מיהו**. רק בגלל שידע שהוא תופעה חד פעמית שלא תחזור, היה מוצף בהרגשת הכרת הטוב ואחריות. הוא ידע שכלום לא שייך לו, כלום לא קרה בהחלטתו, אלא הקב"ה הליבש עליו כתר ובאותה מידה היה יכול להליבש אותו על אהרן, על קרח או על ירבעם בן נבט.

דווקא בגלל שהבין איזו מתנה קיבל, היה מוצף בתחושת אחריות ודחיפות למצות כל רגע מחייו, כי ידע שאת מה שהוא יעשה - איש לא יוכל חוץ ממנו.

הסיפור של אתון בלעם, מחייב כל אחד מאתנו: לחשוב איזה כישרון יש בי? ואחר כך כיצד לתרום אותו לקב"ה? בהנחה שהוא יסוד קיומנו וסיבת היותנו, עלינו לחשוב כיצד מנצלים אותו לטובה? מעבר להיות הכישרון מקור לביטחון עצמי ולפרנסה טובה, כיצד נותנים בו תועלת לכלל ולפרט?

הנה דוגמה קטנה שריגשה אותי ואידך זיל גמור: **בשיעור שאני מוסר בראשון לציון, משתתף יהודי בשם דוד שכטר. הוא דובר הסוכנות היהודית בשפה הרוסית ועיתונאי וותיק. פעם ניגש אלי בתחילת שיעור ושלף את הארנק מהכיס. הוא הוציא דף מקופל ואמר: "עם הדף הזה אבקש להיטמן ולעלות לבית דין של מעלה"**.

מדי יום שיש לי הוא משתתף בפאנל ברדיו הרוסי, האווירה אינה יהודית בכלל, לא פעם מונח בשר טרף על השולחן, אבל בעקבות השיעור, הוא החליט לסיים את הפאנל בדקה עם סיכום מפרשת השבוע. יום אחד התקבל בהנהלת הרדיו המכתב שהוא אווז בידיו. אדם כתב: "מה זה כפיה דתית?! אני

רוצה לשמוע פוליטיקה ולא יהדות...". וכעת, עם המכתב הזה הוא מבקש לעלות למעלה בתור פסגת חייו עלי אדמות...

הנה משל נפלא: מלך חשוב יצא למסע צייד ביער. הוא פגש שם רועה צאן יפה עיניים ונעים שיחה שהרשים אותו מאוד. המלך שוחח עמו שוב ושוב וביקש להפוך ליועץ קרוב שלו. הרועה עבר לגור בארמון, התקדם בסולם הפקידות עד שהפך להיות שר האוצר של הממלכה. המלך סמך עליו בעיניים עצומות ומעולם לא חקר ודרש אחריו.

השרים הוותיקים ראו כיצד עוקף אותם הרועה בקרבה למלך והתפוצצו מקנאה. הם חיפשו איפה להפיל אותו והדרך הייתה סלולה. הם היו בטוחים שעני שהגיע מהיער ונחשף לכמויות כאלו של כסף, בוודאי נופל ביצרו וגונב מאוצר הממלכה. נותר רק למצוא את המקום בו מחביא את הכסף. הם עקבו אחריו יום ולילה, עד שגילו כי בקצה ביתו עומד חדר סגור שאיש לא מורשה להיכנס אליו. כשהשר שב מבית המלוכה מדי ערב הוא נכנס שם לדקות קצרות ואחר כך נועל את החדר. הם עלו על זה.

השרים הלשינו למלך על חדר הסתרים והמלך תבע מהשר לחשוף אותו. השר פרץ בבכי, התחנן לוותר לו, אבל ניסיונות התחמקות הרגזו יותר את המלך והוא תבע להגיע עם השרים אל החדר הסודי. החדר נפתח והנה הם רואים חלל ריק, בפינה עומד כיסא, ולידו מקל רועים, תרמיל וחליל. הרועה הסביר: "מאותו יום בו נאספתי מהיער וזינקתי בסולם הדרגות, התמלאתי חשש שאסחף אחרי הגדולה, שאחשוב שהכול באמת שייך לי ואז אבוא לגנוב מהכספים האדירים שעברו תחת ידי".

בכל ערב אחרי העבודה, אני נכנס לכאן, מתיישב על הכיסא, לוקח בידי את התרמיל והחליל ומזכיר לעצמי איפה הייתי לולי חסדו של מלכי. אני משנן שוב ושוב כי כל שהשגתי הוא מתנה של המלך ולכן - לא זכויות יתירות קיבלתי, אלא חובות יתרות כתוצאה מהאמון שהמלך נותן בי".

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל

ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב